

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2023. № 1.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.1.32>

УДК 339.5

*О. Г. Михайленко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародної економіки і світових фінансів,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, м. Дніпро*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4405-9093>

*О. А. Тищенко,
студентка факультету економіки,
спеціальність «Міжнародні економічні відносини», Дніпровський
національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро*
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0401-3733>

ПОЗИЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ РОСЛИННИХ ОЛІЙ

*О. Mykhailenko,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of International
Economics and Global Finance,
Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro*
*О. Tishchenko,
Student of the Department of Economy, Specialty International Economic Relations,
Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro*

POSITIONS AND PROSPECTS OF UKRAINE IN THE WORLD MARKET OF VEGETABLE OILS

У статті розглянуто тенденції розвитку ринку рослинних олій в Україні, визначено позиції та конкурентні переваги експорту українських рослинних олій у світі. Простежено динаміку обсягу світового виробництва та експорту деяких видів рослинних олій за 2018-2022 рр. Розглянуто географічну структуру світового ринку рослинних олій по країнах 2018-2022 рр., де визначено, що основними експортерами рослинних олій у 2021 р. були Індонезія, Малайзія, Аргентина, Україна, Нідерланди. Проаналізовано динаміку обсягу експорту сільськогосподарських товарів та частку рослинних олій в цьому обсязі у 2017-2021 рр. Простежено, що сальдо зовнішньої торгівлі України сільськогосподарськими товарами було позитивним протягом 2017-2021 рр., де у формуванні позитивного сальдо значну роль відіграють рослинні олії. Визначено, що частка українського експорту рослинних олій в обсягах світового експорту є незначною. При цьому, протягом 2017-2021 рр., даний показник зазнав певних коливань, найбільша частка спостерігалась у 2020 р. 6,96 %, коли було досягнуто значні обсяги експорту провідних рослинних олій. У 2021 р. на частку українського експорту рослинних олій припадає 5,73 % від загальних обсягів експорту рослинних олій у світі. Україна за обсягами експорту рослинних олій у 2021 р. посідає п'яту позицію. Проаналізовано географічну структуру експорту та імпорту рослинних олій України за регіонами протягом 2017-2021 рр., де лідируючі позиції з експорту, як і раніше, належать країнам Азії та Європи. Простежено, що найбільші торговельні партнери України серед країн у 2021 р. є Індія (28,14 % від загального обсягу українського експорту рослинними оліями), Китай (14,88 %), Нідерланди (10,54 %), Іспанія (6,35 %), Польща (5,50 %), Італія (4,75 %), Ірак (4,62 %), Франція (3,05 %), Об'єднане Королівство (2,42 %) та Саудівська Аравія (1,63 %). Виявлено, що у товарній структурі експорту української рослинної олії у 2021 р. соняшникова олія склала майже 93% виручки від експорту рослинних олій, соєва олія - 4,2% та олія ріпакова - 2,5%, а частка інших олій (кукурудзяна, пальмова, лляна, кокосова) не перевищила 1%. Визначено, що Україна входить в десятку найбільших країн-експортерів рослинних олій, яка в рейтингу світових експортерів за 2021 р. займає 1 місце по експорту соняшникової олії, 7 місце – по експорту кукурудзяної олії, 11 по експорту соєвої олії, 13 місце – по експорту лляної олії та 14 – по експорту ріпакової олії. Розраховано конкурентні переваги деяких рослинних олій, визначено, що експорт української соняшникової олії

має величезні переваги (123,7) і перспективи серед інших країн. Україна також має переваги на світовому ринку експорту соєвої олії (5,63), ріпакової олії (4,79), олії кукурудзяної (4,06) та лляної олії (1,23). У 2017 р. Україна мала більше переваг в експорті лляної олії (12,5), зменшення переваг відбулося через низький рівень врожайності льону у 2018 р., що призвело до значних скорочень посівних площ у наступних роках. Визначено, що для розвитку українського експорту рослинних олій необхідно удосконалити санітарні та фіто-санітарні заходи для більшої безпечності продукції, модернізувати правові та організаційні умови для здійснення міжнародної торгівлі рослинними оліями, забезпечити якість відповідності українських рослинних олій вимогам якості ЄС; гармонізувати внутрішнє законодавство з європейськими вимогами та стандартами; формувати імідж України як надійного постачальника високоякісних рослинних олій.

The article considers the trends in the development of the vegetable oils market in Ukraine, determines the positions and competitive advantages of the export of Ukrainian vegetable oils in the world. The dynamics of the volume of world production and export of some types of vegetable oils for 2018-2022 is traced. The geographical structure of the world market of vegetable oils throughout the countries for 2018-2022 is considered, where it is determined that the main exporters of vegetable oils in 2021 were Indonesia, Malaysia, Ukraine, and the Netherlands. The dynamics of the volume of exports of agricultural goods and the share of vegetable oils in this volume in 2017-2021 are analyzed. It is traced that the balance of Ukraine's foreign trade in agricultural goods was positive during 2017-2021, where vegetable oils play a significant role in the formation of a positive balance. It is determined that the share of Ukrainian exports of vegetable oils in the volume of world exports is insignificant. At the same time, during 2017-2021, this indicator experienced certain fluctuations, the largest share was observed in 2020 - 6.96%, when significant export volumes of leading vegetable oils were achieved. In 2021, Ukrainian exports of vegetable oils account for 5.73% of the total exports of vegetable oils in the world. Ukraine in terms of exports of vegetable oils in 2021 occupies the fifth position. The geographical structure of exports and imports of vegetable oils of Ukraine by regions during 2017-2021 was analyzed, while the leading positions in exports still belong to the countries of Asia and Europe. It is traced that the largest trading partners of Ukraine among countries in

2021 are India (28.14% of the total Ukrainian exports of vegetable oils), China (14.88%), the Netherlands (10.54%), Spain (6.35. %), Poland (5.50%), Italy (4.75%), Iraq (4.62%), France (3.05%), United Kingdom (2.42%) and Saudi Arabia (1.63%). It was found that in the commodity structure of exports of Ukrainian vegetable oil in 2021 sunflower oil accounted for almost 93% of the proceeds from the export of vegetable oils, soybean oil - 4.2% and rapeseed oil - 2.5%, and the share of other oils (corn, palm, linseed, coconut) did not exceed 1%. It has been established that Ukraine is taking place among ten largest exporting countries of vegetable oils, which ranks the 1st in the export of sunflower oil, the 7th in the export of corn oil, the 11th in the export of soybean oil, the 13th in export linseed oil and the 14 for the export of rapeseed oil in the ranking of world exporters in 2021. The competitive advantages of some vegetable oils are calculated, it is determined that the export of Ukrainian sunflower oil has huge advantages (123.7) and prospects among other countries. Ukraine also has advantages in the global export market of soybean oil (5.63), rapeseed oil (4.79), corn oil (4.06) and linseed oil (1.23). In 2017 Ukraine had more advantages in the export of flaxseed oil (12.5), a decrease in advantages was due to the low level of flax yield in 2018, which led to significant reductions in sown areas in the following years. It has been determined that it is necessary to improve sanitary and phyto-sanitary measures for greater product safety, modernize the legal and organizational conditions for international trade in vegetable oils, ensure the quality of Ukrainian vegetable oils in accordance with EU quality requirements; harmonize domestic legislation with European requirements and standards; to form the image of Ukraine as a reliable supplier of high quality vegetable oils for the development of Ukrainian exports of vegetable oils.

Ключові слова: світовий ринок, міжнародна торгівля, експорт, сільське господарство, сільськогосподарські товари, рослинні олії.

Key words: world market, international trade, export, agriculture, agricultural products, vegetable oils.

Постановка проблеми. Рослинні олії в багатьох країн світу є важливою складовою економіки, що забезпечують економічну й продовольчу безпеку. З кінця 20 ст. глобальне використання рослинних олій зросло в різних

промислових і споживчих сегментах, що призвело до зростання зовнішньоекономічної активності. Галузь забезпечує роботою та засобами до існування мільйони людей по всьому світу, тим самим роблячи значний внесок в економіку різних країн. Україна не є виключенням. Зараз спостерігається значне зростання попиту на рослинні олії у технічних сферах, а саме для виготовлення біодизеля, миючих засобів, фарб, стеарину, лінолеуму, електроарматури, клейонки, водонепроникних тканин, а також при виробництві фармацевтичної та косметичної продукції. Окрім цього, зростаюча обізнаність людей щодо користі споживання рослинних олій для покращення стану здоров'я також сприяє розвитку ринку. Особливо підвищився попит на високоолеїнову олію (з соняшника), яка є доступним заміником оливкової. Широко використовують соняшникову олію як харчовий продукт у натуральному вигляді. Соеву та соняшкову олії застосовують у кулінарії, хлібопеченні, для виготовлення різних кондитерських виробів і консервів. До того ж олія користується попитом і при виробництві кормів для годівлі тварин. На додаток до цього, існує значне зростання потреби в рослинних оліях як альтернативі мінеральній олії в різних галузях кінцевого використання. Це можна пояснити їх доступною ціною, меншою летючістю, кращим тиском, високою в'язкістю та легкою доступністю в усьому світі. У результаті провідні експортери ринку впроваджують мінімально оброблені та органічні варіанти рослинної олії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо розвитку глобального ринку рослинних олій висвітлено у роботах: Кернасюка Ю. [1], Васильковської К. [2], Горобчук А. [3], Шимкової М. [4], Співак І. [5], Богданюк О. [6], Шкурко М. [24], та ін. Разом із цим, на нашу думку, потребують подальшого вивчення питання щодо позиції та перспективи України на світовому ринку рослинних олій.

Мета статті полягає у дослідженні тенденцій розвитку ринку рослинних олій в Україні, визначені позиції України світовому ринку рослинних олій та конкурентних переваг експорту українських рослинних олій у світі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна являється одним із провідних світових виробників та експортерів сільськогосподарської продукції та відіграє вирішальну роль в постачанні олійних культур, рослинної олії та зерна на світовий ринок. Понад 55% території України займає рілля. Сільське господарство забезпечує роботу для 14% населення України.

Сільськогосподарські товари є найважливішою статтею експорту України. З 2017 по 2021 рр. експорт українських сільськогосподарських товарів збільшився на 9133 млн дол. США (1,5 рази) та його частка у структурі світового експорту сільськогосподарських товарів зростає до 1,28% у 2021 р.. За цей період імпорту сільськогосподарських товарів до України також збільшився на 3361 млн дол. США (1,7 рази), а його частка у структурі світового імпорту зазнала незначного зростання [7].

Ринок рослинних олій є частиною, сегментом ринку сільськогосподарських товарів, тому він схильний до впливу різних чинників як у світовій економіці (глобалізація, посилення конкуренції між країнами в міжнародній торгівлі, розвиток інтеграційних процесів), так і у внутрішній.

До рослинних олій відносяться пальмова, соняшникова, соєва, ріпакова, лляна, кукурудзяна, арахісова, оливкова, кокосова, кунжутна, гарбузова та інші. За способом обробки та очищення їх поділяють на:

- ✓ нерафіновану, яка проходить тільки первинну механічну фільтрацію. Це метод холодного віджиму, що дозволяє зберегти запах і колір. Має більш високу ціну, чим рафінована.

- ✓ рафіновану олію, яка проходить кілька етапів очищення. Під час рафінації з неї видаляються речовини, які можуть випадати в осад і давати каламутний вигляд. А також речовини, що надають специфічний аромат. Рафінована олія світліша та без запаху. Додаткові етапи очищення зменшують кількість корисних речовин.

Через те що раніше основні міжнародні товарні номенклатури використовували різні принципи класифікації товарів, це призводило до

значних ускладнень в процесі міжнародної торгівлі. Тому виникла необхідність створення єдиної системи класифікаторів, яку б застосовували всі країни при здійсненні зовнішньої економічної діяльності. Так виникла Гармонізована система опису та кодування товарів, що являє собою багатопільову міжнародну номенклатуру товарів, розроблену Всесвітньою митною організацією (ВМО). Її часто називають просто Гармонізованою системою (ГС). ГС було введено в 1988 р. та прийнято більшістю країн світу. Система класифікації зазнала ряду змін, ці зміни називаються переглядами та набули чинності в 1996, 2002, 2007, 2012, 2017 та 2022 роках [8]. ГС класифікує міжнародні відправлення та визначає, які податки, мита та обмеження можуть застосовуватися до відвантаженого товару. Останнє сьоме видання ГС, яке почало діяти з 1 січня 2022 р. складається з приблизно 5000 товарних груп, визначених на шестизначному рівні, у юридичній та логічній структурі та на основі чітко визначених правил, для досягнення єдиної класифікації. Крім того, країни можуть додавати додаткові номери до базового шестизначного коду ГС, збільшуючи довжину коду до восьми-десяти цифр [9]. Понад 200 країн використовують ГС, як основу для своїх національних митних тарифів і для збору економічних статистичних даних. Понад 98 % товарів у міжнародній торгівлі класифікуються за цією системою.

З метою наближення нормативно-правової бази України до норм міжнародного права та забезпечення належного рівня участі України в міжнародних економічних відносинах указом Президента України від 17.05.2002 №466/2002 «Про приєднання до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів» Україна приєдналася до Конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів [10].

З 1 січня 2023 р. в Україні діє новий Митний тариф, який передбачає приведення товарної номенклатури у відповідність до вимог останньої ГС-2022 р., а також адаптацію статистичної системи України до міжнародних стандартів [11]. Проте ставки ввізного мита на товари залишаються не

змінними. Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД), яка використовується митницею України базується на ГС.

Відповідно до Закону України «Про Митний тариф України» від 04.07.2020р. № 674-IX Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності відносить рослинні олії до III Розділу, який у свою чергу включає 15 групу «Жири та олії тваринного або рослинного походження; продукти їх розщеплення; готові харчові жири; воски тваринного або рослинного походження» [12]. Вказана група включає підгрупи, що представлені у таблиці 1.

Згідно темі нашого дослідження, то далі ми будемо розглядати підгрупи 1507-1515 групи 15.

Зростання споживання рослинної олії є результатом зростання населення, її використання у виробництві біоетанолу та біодизелю, у косметичних цілях сприяє зростанню світового ринку рослинних олій. Кожна олія має свої особливості та унікальний, неповторний склад, це джерело необхідних вітамінів та мікроелементів для організму. Жири, що містяться в оліях, є необхідними і обов'язковими складовими раціону збалансованого здорового харчування. Як наслідок відбулося зростання попиту на імпорту рослинних олій, що забезпечило додатковий поштовх для розвитку даного ринку. Позитивна динаміка виробництва рослинних олій спостерігається впродовж останніх 20 років, також відбувається нарощування обсягів світового експорту (табл. 2).

Таблиця 1

**Класифікація жирів та олій тваринного або рослинного походження;
продуктів їх розщеплення; готових харчових жирів; восків тваринного
або рослинного походження у міжнародній торгівлі [13, 14]**

Код товару	Найменування товару
1	2
1501	<i>Жир свинячий (включаючи лярд) і жир свійської птиці, крім жиру товарної позиції 0209 або 1503</i>
1502	<i>Жир великої рогатої худоби, овечий або козячий, крім жиру товарної позиції 1503</i>
1503 00	<i>Лярд-стеарин, лярд-ойль, олеостеарин, олеомаргарин (олео-ойль) і тваринне масло, неемульговані, незмішані, не приготовлені іншим способом</i>
1	2
1504	<i>Жири і масла та їх фракції, з риби або морських ссавців, рафіновані або нерафіновані, але без зміни їх хімічного складу</i>
1505 00	<i>Вовняний жир (жиропіт) і жирові речовини, отримувані з нього (включаючи ланолін)</i>
150600 00 00	<i>Інші тваринні жири і масла та їх фракції, рафіновані або нерафіновані, але без зміни їх хімічного складу</i>
1507	<i>Олія соєва та її фракції, рафіновані або нерафіновані, але без зміни їх хімічного складу</i>
1508	<i>Олія арахісова та її фракції, рафіновані або нерафіновані, але без зміни їх хімічного складу</i>
1509	<i>Олія оливкова та її фракції, рафіновані або нерафіновані, але без зміни їх хімічного складу</i>
1510 00	<i>Інші олії та їх фракції, вироблені виключно з маслин або оливок, рафіновані або нерафіновані, але без зміни їх хімічного складу, і суміші цих олій або їх фракцій з оліями або їх фракціями товарної позиції 1509</i>
1511	<i>Олія пальмова та її фракції, рафіновані або нерафіновані, але без зміни їх хімічного складу</i>
1512	<i>Олії соняшникова, сафлорова або бавовняна та їх фракції, рафіновані або нерафіновані, але без зміни їх хімічного складу</i>
1513	<i>Олії кокосова (з копри), пальмоядрова або з бабасу та їх фракції, рафіновані або нерафіновані, але без зміни їх хімічного складу</i>
1514	<i>Олії свиріпова, ріпакова або гірчична та їх фракції, рафіновані або нерафіновані, але без зміни їх хімічного складу</i>
1515	<i>Інші нелеткі жири і олії рослинні (включаючи джоджобову олію) та їх фракції, рафіновані або нерафіновані, але без зміни їх хімічного складу</i>
1516	<i>Жири, масла і олії, тваринні або рослинні та їх фракції, частково або повністю гідрогенізовані, інтеретерифіковані, реетерифіковані або елаїдинізовані, рафіновані або нерафіновані, але не піддані подальшій обробці</i>
1517	<i>Маргарин; харчові суміші або продукти з тваринних або рослинних жирів або олій, або фракцій різних жирів або олій цієї групи, крім харчових жирів, або олій, або їх фракцій товарної позиції 1516</i>
1518	<i>Жири, масла і олії тваринні або рослинні та їх фракції, варені, окислені, зневоднені, сульфуровані, окислені струменем повітря, полімеризовані нагріванням у вакуумі чи в інертному газі або хімічно модифіковані іншим способом, крім продуктів товарної позиції</i>

**Таблиця 2. Світове виробництво та експорт деяких видів рослинних
олій, млн тонн**

Олія	2018/19		2019/20		2020/21		2021/22		Грудень 2022/23	
Виробництво (В)/ <i>Експорт (Е)</i>	В	Е	В	Е	В	Е	В	Е	В	Е
Олія кокосова	3,66	2,14	3,49	1,88	3,46	1,71	3,59	2,19	3,59	2,01
Олія бавовняна	4,94	0,10	5,09	0,11	4,81	0,09	4,97	0,12	5,01	0,10
Олія оливкова	3,16	1,18	3,15	1,47	2,93	1,36	3,27	1,35	2,82	1,10
Олія пальмова	74,18	51,75	73,03	48,49	73,08	48,19	73,83	43,81	77,22	50,89
Олія із пальмового ядра	8,57	3,40	8,51	3,29	8,42	3,22	8,44	2,77	8,83	3,16
Олія арахісова	5,82	0,31	6,21	0,32	6,41	0,48	6,55	0,29	6,50	0,41
Олія ріпакова	27,80	5,26	28,14	5,87	29,11	6,41	29,07	5,26	31,65	6,81
Олія соєва	56,06	11,48	58,52	12,37	59,23	12,61	59,37	12,19	61,88	12,62
Олія соняш- никова	19,60	11,51	21,11	13,47	19,03	11,33	19,85	11,02	20,06	10,37
Всього	203,80	87,12	207,32	87,28	206,47	85,40	208,95	78,99	217,55	87,46

Джерело: складено авторами за даними [15, с.11; 16, с.11]

Глобальний ріст виробництва рослинних олій усіх видів спостерігається протягом чотирьох-п'яти маркетингових сезонів. За останніми прогнозами експертів і аналітиків Foreign Agricultural Service/USDA [15, с.11; 16, с.11], у 2022-2023 рр. світове виробництво всіх видів рослинних олій досягне 217,55 млн тонн, експорт - 87,46 млн, імпорт - 83,13 млн тонн. Найбільше у світі виробляють пальмової олії - 77,22 млн тонн, або майже 35,5% від світового виробництва. Другу позицію посідає соєва олія - 61,88 млн тонн (28,4%). На третьому місці олія ріпакова - 31,65 млн тонн (14,5%) і на четвертому соняшникова - 20,06 млн тонн (9,2%). На протязі багатьох років в світовому експорті рослинної олії першому місці знаходиться пальмова олія - 50,89 млн тонн, на другому – соєва – 12,62 млн тонн, соняшникова на третьому – 10,37 млн тонн, а на четвертому ріпакова – 6,81 млн тонн. (табл. 1).

Збільшення виробництва соєвої олії компенсує скорочення поставок соняшникової олії з України [17]. Очікується, що ринок буде зростати на середньорічному темпі зростання на 1,4% між 2023-2028 рр., щоб досягти обсягу 64,80 млн тонн до 2028 р.. Наразі галузь розвивається через збільшення

попиту на соєвий шрот для продуктів тваринництва, що, таким чином, значно сприяло збільшенню виробництва соєвої олії та зростанню попиту на соєву олію. Інші переваги, такі як легка доступність, конкурентоспроможні ціни, екологічність та різноманітні поживні властивості соєвої олії, є факторами, які стимулюють її споживання [18].

Найбільшим виробником рослинної олії на протязі багатьох років у світі є Індонезія, яка у 2022/23 сезоні, за прогнозами, виробить близько 51,56 млн тонн олії, в основному пальмової. Другим за обсягами виробництва рослинних олій є Китай - 28,87 млн тонн. Досить значна пропозиція рослинних олій на світовому ринку надходить від Малайзії - 21,14 млн тонн (табл. 3).

Таблиця 3. Географічна структура світового ринку рослинних олій по країнах, млн тонн

Країна	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	Грудень 2021/22
<i>Виробництво</i>					
Індонезія	47,21	48,32	49,50	49,19	51,56
Китай	26,44	27,41	27,99	27,34	28,87
Малайзія	23,24	21,53	19,98	20,22	21,14
ЄС	17,84	17,46	17,94	18,77	19,20
США	12,20	12,63	12,70	13,06	11,40
Бразилія	9,50	10,40	10,27	11,11	10,56
Аргентина	9,61	8,98	9,40	9,30	9,50
Інші країни	57,77	60,52	58,69	59,96	62,45
<i>Всього</i>	<i>203,80</i>	<i>207,25</i>	<i>206,47</i>	<i>208,95</i>	<i>217,55</i>
<i>Експорт</i>					
Індонезія	30,78	28,60	29,98	24,27	30,65
Малайзія	19,75	18,66	17,32	16,83	18,04
Аргентина	6,25	6,06	7,05	5,87	6,50
Росія	3,84	5,16	4,56	4,45	5,44
Україна	6,55	7,21	5,61	4,81	3,82
ЄС	2,98	3,26	3,57	3,25	3,60
Канада	3,33	3,58	3,58	2,72	3,41
Інші країни	13,65	14,75	14,73	16,75	16,01
<i>Всього</i>	<i>87,12</i>	<i>87,28</i>	<i>85,40</i>	<i>78,99</i>	<i>87,56</i>

Джерело: складено авторами за даними [15, с. 14; 16 с. 14]

Перше місце у світі з експорту рослинних олій займає Індонезія – 35% від загального експорту рослинних олій, друге – Малайзія (20,7%), третє місце належить Аргентині (7,4%), а Україна посідає 5 місце з експорту даного товару (4,4%) (табл. 2). Потужними імпортерами рослинної олії є Індія, Китай і країни ЄС. На ці країни припадає до 40% усього світового ринку рослинних олій [15 с. 14, 16 с.14]. Загалом світовий ринок рослинних олій є одним із найбільш динамічних і розвинених. Ріст світового населення спонукає країни світу збільшувати виробництво та експорт рослинних олій. Рослинну олію використовують у харчовій, кондитерській, консервній, маргариновій, а також у лакофарбній, текстильній, шкіряній промисловості. Наприклад, застосування соняшникової олії широко використовується в сегменті особистої гігієни. Великі гравці використовують соняшкову олію у своїх екологічно чистих продуктах. У квітні 2019 р. L’Oreal запустила екологічно чистий бренд Seed Phytonutrients, до складу якого входить соняшникова олія.

На рисунку 1 ми можемо спостерігати, що протягом 2017-2021 рр. частка сільськогосподарських товарів в загальному експорті товарів України коливалася в межах від 40,53 % до 46,62 %. У 2021 р. Україна експортувала сільськогосподарських товарів на 27593 млн дол. США, що становить майже 41% від загального експорту товарів країни. Скорочення частки сільськогосподарських товарів у 2021 р. можна пояснити зростанням експорту інших категорій, а саме категорій 72 (чорні метали) та 26 (руди, шлаки та зола) [19].



Рис. 1. Частка експорту сільськогосподарських товарів у загальному експорті товарів України, частка рослинних олій у загальному експорті товарів та експорті сільськогосподарських товарів України 2017-2021 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними [7, 19]

У 2021 р. український експорт рослинних олій склав 6789,9 млн дол. США, що становило 9,97 % від загального експорту українських товарів та майже 25% від експорту сільськогосподарських товарів України (рис. 1). Швидкі темпи росту потреби та споживання, внаслідок збільшення населення світу, в рослинних оліях призвели до того, що протягом останніх двадцяти років в Україні відбувся перерозподіл посівних площ на користь олійних культур, де основну роль відіграють соняшник, соя та ріпак.

Необхідно зазначити, що спостерігається попит ринку на високоолеїновий соняшник із вмістом в олії олеїнової кислоти Омега-9 (мононенасичена жирна кислота) понад 82% і низьким вмістом лінолевої кислоти Омега-6 (поліненасичена жирна кислота). Олія, яка виготовляється з такого соняшнику, має багато корисних властивостей і характеризується

найвищим вмістом вітаміну Е (альфа-токоферолу) - 45 мг/100 г, який є природним антиоксидантом, що зміцнює імунітет людини, зменшує хвороби серцево-судинної системи та ризик виникнення ракових захворювань. Високоолеїнова олія є доступним замінником оливкової. Жителі Західної Європи активно вирощують високоолеїновий соняшник. Так, у Франції цей показник складає близько 60%, в Іспанії – 30%, в Україні – до 3-5%, що відкриває перед нашими сільськими господарствами, фермерами нові можливості [3].

Сальдо зовнішньої торгівлі України рослинними оліями було позитивним протягом 2017-2021рр. і у 2021 р. склало 6456,98 млн дол. США (рис. 2). У формуванні позитивного сальдо сільськогосподарськими товарами значну роль відіграють рослинні олії.

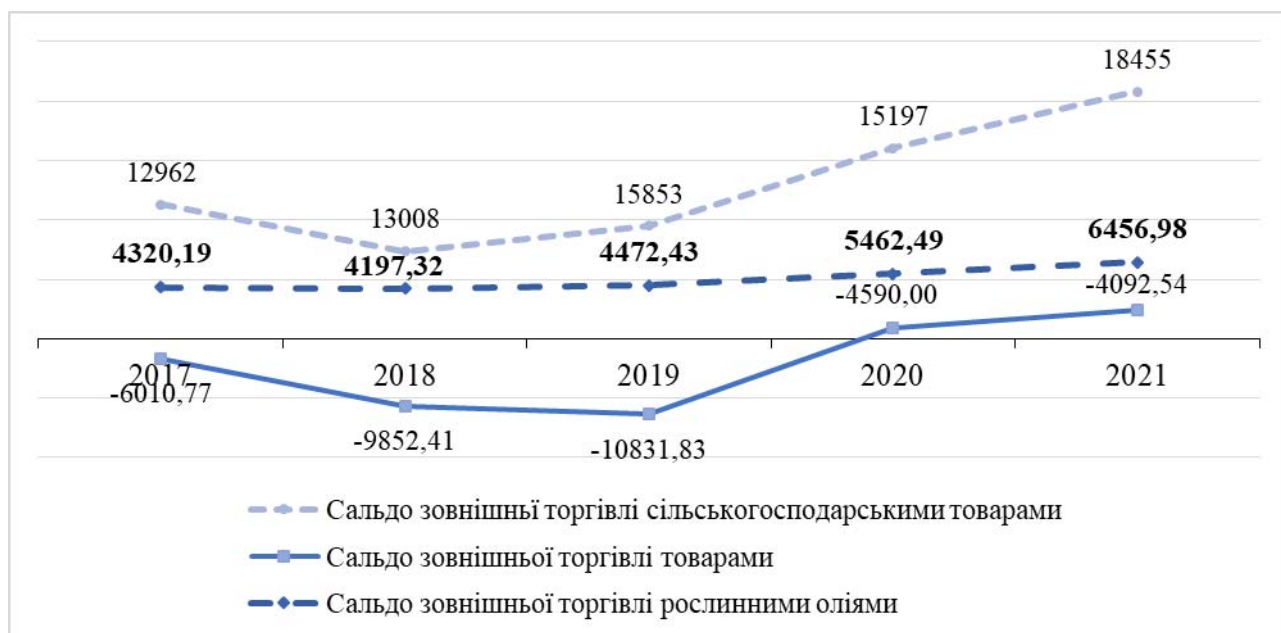


Рис. 2. Динаміка сальдо зовнішньої торгівлі товарами, сальдо зовнішньої торгівлі сільськогосподарськими товарами та сальдо зовнішньої торгівлі рослинними оліями України протягом 2017-2021 рр., млн дол. США

Джерело: побудовано авторами за даними [7, 20]

З рис. 3 ми бачимо, що обсяги експорту рослинних олій у структурі ВВП України протягом 2017-2021 рр. демонструють позитивну тенденцію. Частка експорту рослинних олій у структурі ВВП України протягом аналізованого періоду незначно збільшилася на 0,04 відсоткових пункти та склала лише 3,39 % ВВП країни у 2021 р.. Такі тенденції пов'язані із експортоорієнтованістю галузі, відкриттям європейських ринків та збільшенням попиту на українські рослинні олії, а також розширенням посівних площ та збільшенням потужностей із переробки тощо.

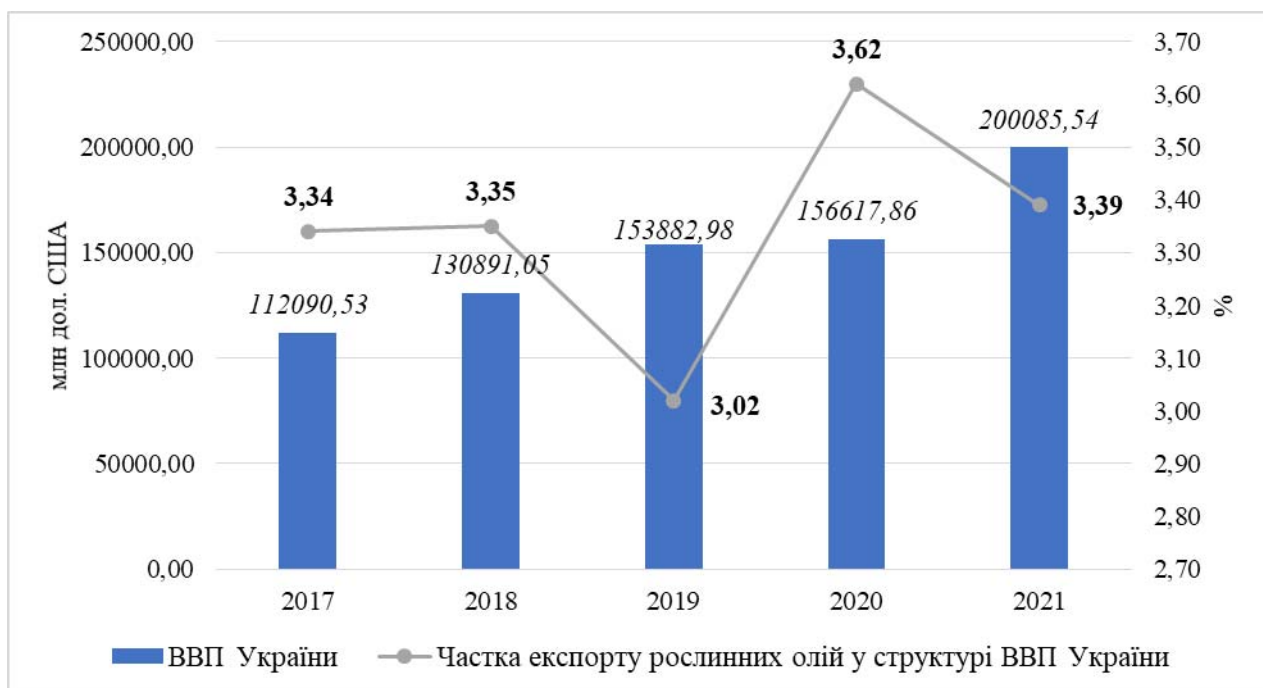


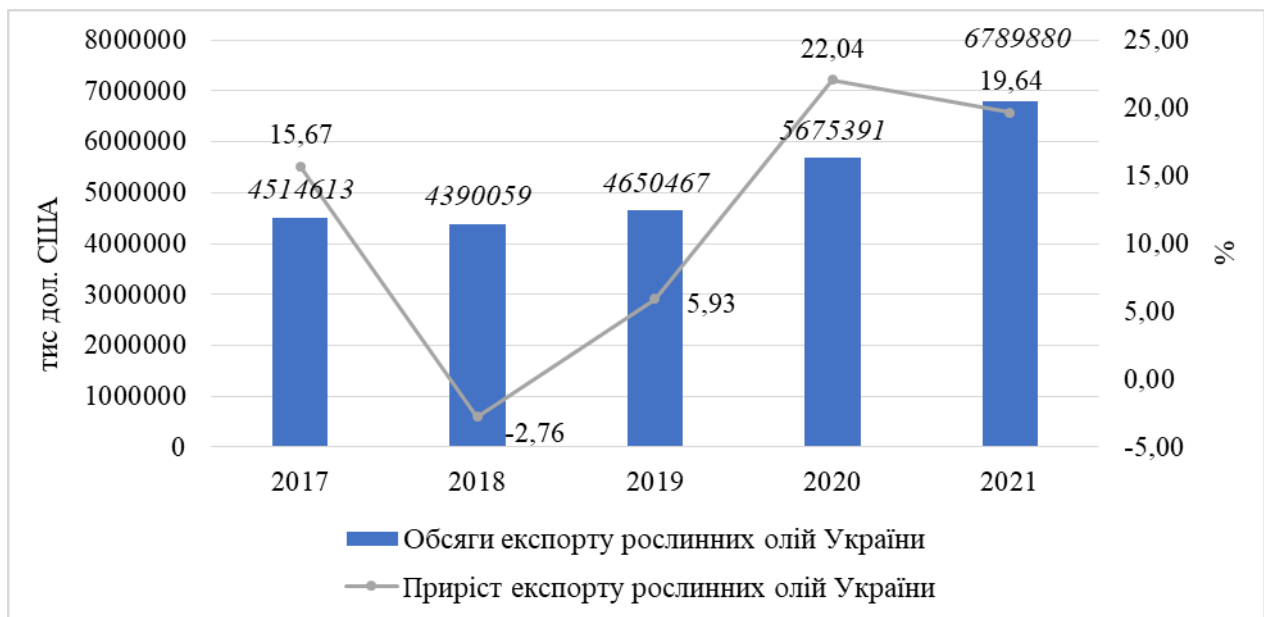
Рис. 3. Частка експорту рослинних олій у структурі ВВП України протягом 2017-2021 рр., %

**побудовано авторами за даними [19, 21]*

Розвиток олійного виробництва (збільшення виробництва олії, маргарину, іншої основної та побічної продукції переробки) та виробництва олійної сировини (зростання посівних площ, підвищення врожайності та олійності насіння) є категоріями взаємозалежними та взаємопов'язаними, тому важливе значення для олійно-жирової промисловості мають обсяги вирощеної сировини. А основною сировиною є соя, ріпак та соняшник [4]. Тому, саме для підвищення економічної ефективності й конкурентоспроможності

виробництва цих культур необхідно впровадження сучасних інтенсивних й інноваційних технологій вирощування, використання якісного насіннєвого матеріалу, стійким до тривалого браку вологи в ґрунті, ефективних та обґрунтованих сівозмін, добрив, агротехніки. На експорт олійні культури надходять у вже переробленому вигляді. Соняшникову олію широко використовують як харчовий продукт у натуральному вигляді. Її харчова цінність зумовлена високим умістом поліненасиченої жирної лінолевої кислоти (55–60%), що має значну біологічну активність і пришвидшує метаболізування ефірів холестерину в організмі, а отже, позитивно впливає на стан здоров'я. Соняшникову та соєву олії застосовують у кулінарії, хлібопеченні, для виготовлення різних кондитерських виробів і консервів. Соєву та ріпакову олії використовують у виготовленні лаків, фарб, стеарину, лінолеуму, електроарматури, клейонки, водонепроникних тканин тощо [2].

З рисунку 4 можна спостерігати, що динаміка обсягів експорту українських рослинних олій протягом 2017-2021 рр. мала тенденцію коливання, саме у 2018 р., не зважаючи на значні площі під олійними культурами, на заваді стала погода: посуха, яка вдарила по врожайності усіх культур, що привело до зменшення обсягів виробництва та експорту рослинних олій. Але за 2017-2021 рр. простежується тенденція збільшення обсягів українського експорту рослинних олій на 4 відсоткових пункти, а саме на 2275267 тис. дол. США.



**Рис. 4. Обсяги та приріст експорту рослинних олій в Україні
протягом
2017-2021 рр.**

Джерело: побудовано авторами за даними [19]

Частка українського експорту рослинних олій в обсягах світового експорту є незначною (рис. 5). При цьому, протягом 2017-2021 рр., даний показник зазнав певних коливань, найбільша частка спостерігалась у 2020 р. 6,96 %, коли було досягнуто значні обсяги експорту провідних рослинних олій. У 2021 р. на частку українського експорту рослинних олій припадає 5,73 % від загальних обсягів експорту рослинних олій у світі. У перспективі Україні варто диверсифікувати виробництво рослинних олій і збільшувати обсяги експорту соєвої, ріпакової, кукурудзяної та лляної олій, крім соняшnikової, яка нині домінує.

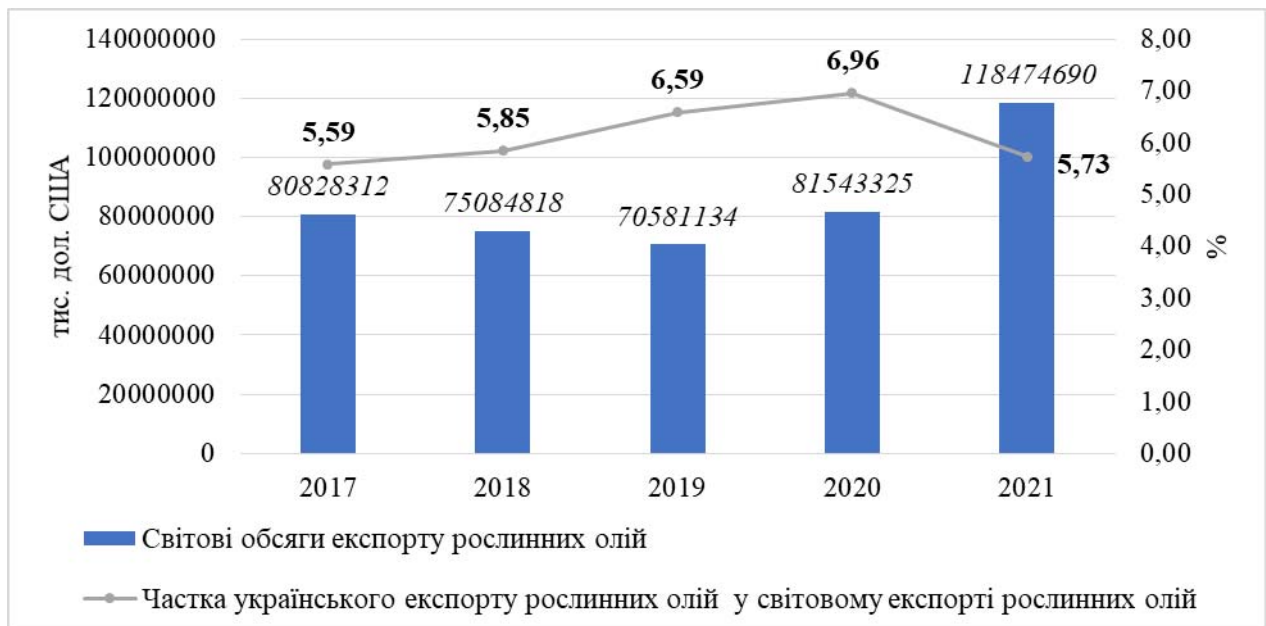


Рис. 5. Частка українського експорту рослинних олій у світовому експорті рослинних олій протягом 2017-2021 рр.

Джерело: розраховано авторами за даними [19]

Потрібно зазначити, що основними світовими експортерами рослинних олій у 2021 р. були Індонезія (25% від світового експорту рослинних олій або 29564,2 млн дол. США), Малайзія (13,4% або 15928,1 млн дол. США), Аргентина (6,6% або 7887,7 млн дол. США), Україна за обсягами експорту рослинних олій посідає четверту позицію (5,73% або 6789,9 млн дол. США, а п'яту Нідерланди (3,4% або 4033,0 млн дол. США). Необхідно звернути увагу, що Україна в світовому експорті товарів групи 15 «Жири та олії рослинного та тваринного походження» згідно класифікації у міжнародній торгівлі займає п'яту позицію [19].

У табл. 4 представлена географічна структура експорту та імпорту рослинних олій України за регіонами протягом 2017-2021 рр., яка не зазнала значних змін. Лідуючі позиції з експорту, як і раніше, належать країнам Азії та Європи. При цьому протягом аналізованого періоду частка експорту рослинних олій до країн Азії зменшилась на 2,81 відсоткових пунктів до 58,46%. На другому місці знаходяться країни Європи – 32,94%, при цьому частка експорту до даного регіону збільшилась майже на 2,5 відсоткових

пунктів. У структурі імпорту України рослинних олій спостерігались певні зміни. Частки країн Азії та Європи протягом аналізованого періоду збільшились, натомість, частка Америки поступово зменшилась до 0,06%.

Таблиця 4. Географічна структура торгівлі України рослинними оліями за регіонами протягом 2017-2021 рр., %

Рік/ регіони	2017	2018	2019	2020	2021	2017	2018	2019	2020	2021
	Експорт					Імпорт				
Африка	4,61	3,50	2,99	4,33	3,73	0,09	0,10	0,14	0,16	0,58
Азія	61,27	68,68	61,68	60,84	58,46	86,38	89,88	87,19	86,73	88,82
Америка	0,54	0,79	1,02	1,43	1,38	6,09	0,07	0,14	0,12	0,06
Європа	33,49	26,59	33,69	32,94	35,96	7,43	9,96	12,52	12,99	10,53
Інші країни	0,09	0,45	0,62	0,46	0,47	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Джерело: складено авторами за даними [19]

Останнім часом збільшення світових цін на олійні культури та продукти їхньої переробки значною мірою пов'язане з прискоренням розвитку біодизельної галузі як галузі альтернативного палива з відновлюваних природних ресурсів. Зростаючі потреби біодизельної галузі спричиняють збільшення імпорту до країн ЄС пальмової олії, досить низька ціна на яку стала одним з основних чинників зростання зацікавленості європейських виробників біопалива до цього виду продукції. У густонаселених країнах Азії найбільш вживаною є пальмова олія. Однак, з огляду на підвищення стандартів харчування в країнах, які розвиваються, та відповідно до світових тенденцій направлених на здоровий спосіб життя, спостерігається зростання попиту на соняшникову олію. У цьому контексті треба звернути увагу на Індію та Китай, що характеризуються стрімким економічним і демографічним розвитком та забезпечують внутрішній попит за рахунок імпорту [3].

На рис. 6 представлені найбільші торговельні партнери України серед країн у 2021 р. ними стали: Індія (28,14 % від загального обсягу українського експорту рослинними оліями), Китай (14,88 %), Нідерланди (10,54 %), Іспанія

(6,35 %), Польща (5,50 %), Італія (4,75 %), Ірак (4,62 %), Франція (3,05 %), Об'єднане Королівство (2,42 %) та Саудівська Аравія (1,63 %).

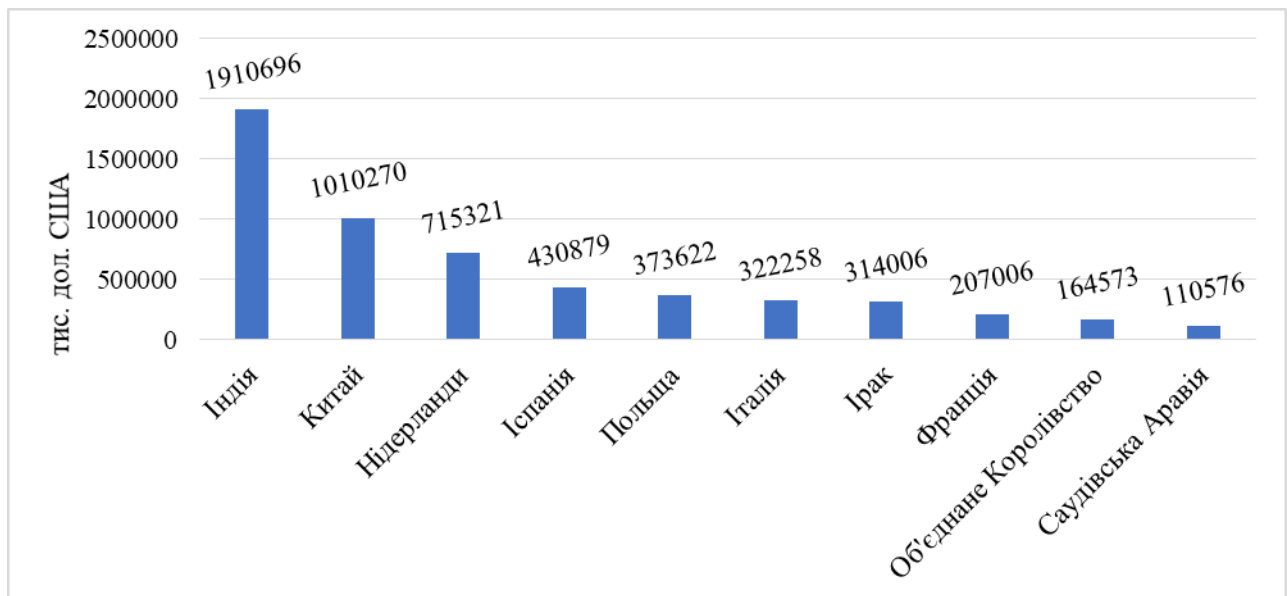


Рис. 6. Географічна структура експорту рослинних олій України у 2021 р.

Джерело: побудовано авторами за даними [19]

У зв'язку з зростання цін на рослинні олії країни-імпортери (Індія, Туреччина, Пакістан) почали знижувати імпортне мито, подекуди до нуля, щоб зменшити внутрішні ціни на продовольство. Наприклад, Уряд Індії прийняв рішення у 2022 р. обнулити базове мито на сиру пальмову, соєву та соняшкову олії, а також знизити базове мито на імпорт рафінованих олій із 32,5% до 17,5%. Згідно з даними експертів Solvent Extractors' Association of India, сумарне мито імпорту на пальмову олію склало 8,25%, а на соняшкову та соєву олії – 5,5%, що може зробити їх більш вигідними для закупівлі індійськими імпортерами [32]. Індія продовжила політику імпорту рафінованої пальмової олії за нижчим митом і у 2023 році.

На рис. 7 представлена географічна структура імпорту рослинних олій в Україну в 2021 р.. Основними торговельними партнерами України за імпортом у 2021 р. стали Індонезія (77,96 % від загальних обсягів імпорту рослинних

олій в Україну), Малайзія (10,20 %), Італія (2,92 %), Іспанія (1,84 %), Швеція (1,57 %), Греція (1,22 %), Нідерланди (1,09 %). Імпорт рослинних олій від інших торговельних партнерів (Польща, Кот-д'Івуар, Бельгія) не перевищив 1%.

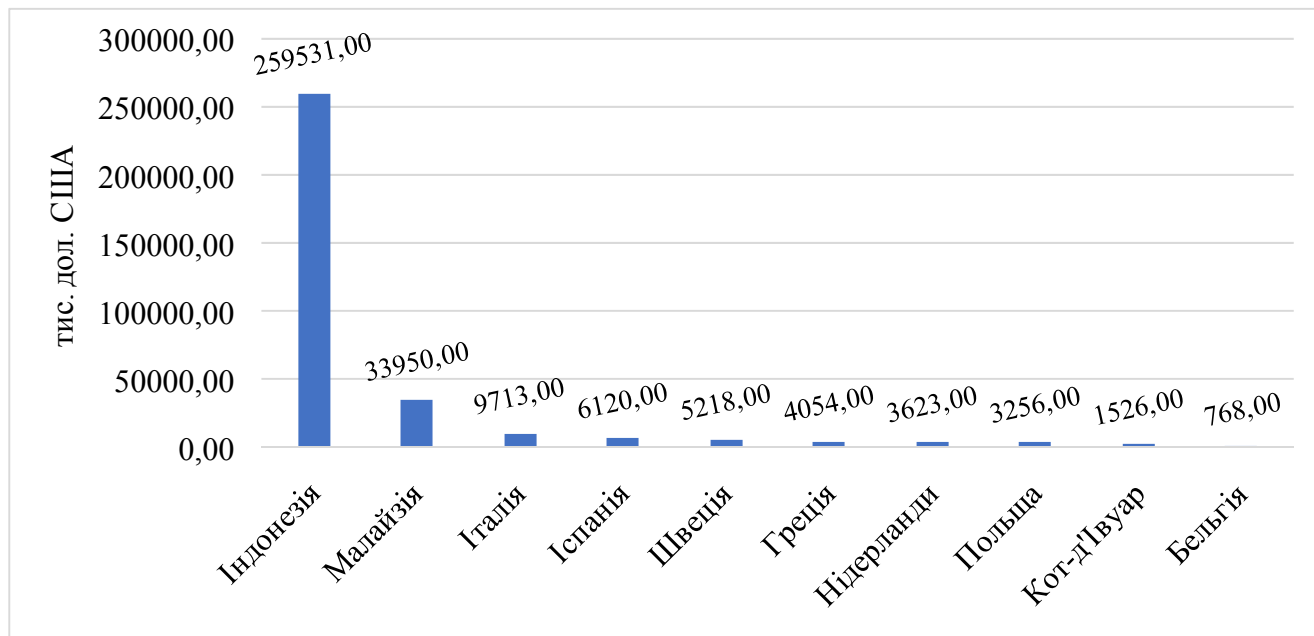


Рис. 7. Географічна структура імпорту рослинних олій в Україну у 2021 р.*

**побудовано авторами за даними [19]*

Крім соняшникової, соєвої, ріпакової олії в Україні поступово розвивається виробництво олії «нішевих» культур. На внутрішньому ринку з'являється пропозиція гірчичної, лляної, конопляної, гарбузової, кунжутної та багато інших видів олій. Виробляються вони на невеликих підприємствах та орієнтовані як на внутрішній, так і зовнішні ринки.

Розглянувши таблицю 5 видно, що у 2021 р. в Україні соняшникова олія склала майже 93% виручки від експорту рослинних олій, соєва олія - 4,2% та олія ріпакова - 2,5%, а частка інших олій (кукурудзяна, пальмова, лляна, кокосова) не перевищила 1%. Відбулося у 2021 р. в порівнянні з 2017 р. збільшення частки соєвої та ріпакової олії у загального експорту рослинних олій.

**Таблиця 5. Товарна структура експорту української рослинної олії у
2017-2021 р.**

№	Рік	2017		2019		2021	
	Види рослинних олій	тис. дол. США	% від загального українсько-го експорту рослинних олій	тис. дол. США	% від загального українсько-го експорту рослинних олій	тис. дол. США	% від загального українсько-го експорту рослинних олій
1	Олія соняшникова	4309046	95,447	4273473	91,893	6310573	92,941
2	Олія соєва	125533	2,781	240873	5,180	285777	4,209
3	Олія ріпакова	51561	1,142	119495	2,570	173065	2,549
4	Олія пальмова	9915	0,220	3786	0,081	3 242	0,048
5	Олія кокосова	867	0,019	82	0,002	927	0,014
6	Олія оливкова	16	0,000	72	0,002	94	0,001
7	Олія лляна	7412	0,164	1385	0,030	1237	0,018
8	Олія кукурудзяна	7679	0,170	7919	0,170	11186	0,165
10	Олія кунжутна	80	0,002	130	0,003	191	0,003
10		2504	0,055	3252	0,070	3588	0,053
	Всього	4514613	100	4650467	100	6789880	100

Джерело: розраховано авторами за даними [19]

Сьогодні розвиток вітчизняної олійної галузі характеризується певною нестабільністю виробництва за окремими роками (ріпак, соя), незначною кількістю застосування мінеральних добрив, виснаженням ґрунтів і поступовою втратою їх родючості. Для стабілізації ситуації потрібно впроваджувати заходи зі зміни стратегії розвитку галузі, орієнтацією на підвищення насамперед конкурентоспроможності продукції шляхом інтенсифікації його виробництва [2].

Серед провідних експортоорієнтованих рослинних олій України на світовому ринку варто виділити наступні види: соняшникова олія, соєва олія, ріпакова олія, кукурудзяна та лляна олії. Основна сфера їх застосування це харчова промисловість. У їжу рослинна олія додається в чистому вигляді, а також в якості сировини для виробництва кулінарних жирів, на кшталт

маргарину, спреда та інших емульсійних продуктів. Олію рослинного походження активно використовують і в промисловому секторі, зокрема косметичній, фармацевтичній та хімічній галузях. В табл. 6 показано експорт основних рослинних олій 2017-2021 рр.

За даними табл. 6 можна побачити, що Україна є однією із провідних країн, що експортують рослинні олії, яка в рейтингу світових експортерів за 2021 р. займає 1 місце по експорту соняшникової олії, 7 місце – по експорту кукурудзяної олії, 11 по експорту соєвої олій, 13 місце – по експорту лляної олій та 14 – по експорту ріпакової олії.

Таблиця 6. Експорт рослинних олій України протягом 2017-2021 рр., млн дол. США

п/п	Товари	2017	2018	2019	2020	2021	Темп зміни 2021/2017, %	% від загального українського експорту рослинних олій, 2021 р.	% українського експорту від світового експорту даного товару, 2021 р	Позиція України в рейтингу країн експортерів данного товару у 2021 р.
1	Олія соняшникова	4309,05	4113,36	4273,47	5319,36	6310,57	+46	92,94	36,8	1
2	Олія соєва	125,53	152,54	240,87	226,63	285,78	+127	4,21	1,68	11
3	Олія ріпакова	51,56	111,60	119,50	114,80	173,07	+235	2,55	1,43	14
4	Олія кукурудзяна	7,68	3,93	7,92	8,85	11,19	+45	0,16	1,2	7
5	Олія пальмова	9,92	2,60	3,79	1,01	3,24	-67	0,05	0,07	62
6	Олія лляна	7,41	3,04	1,39	0,87	1,24	-83	0,02	0,36	13
7	Олія кокосова	0,87	0,18	0,08	0,47	0,93	+6	0,01	0,012	60
	Інші	2,59	2,81	3,45	3,40	3,86	+48	...	...	-
	Всього	4514,61	4390,06	4650,47	5675,39	6789,88	+50	100	5,73	-

Джерело: розраховано авторами за даними [19]

З 2017 по 2021 рр. обсяги експорту збільшились по 5 позиціям з 7, зменшення експорту зазнали льна та пальмова олії, обсяг експорту зменшився на 83% і 67 % відповідно. У 2021 р. майже 93 % доходу від експорту рослинних олій забезпечила соняшникова олія, соєва олія (4,2 %) та ріпакова олія (2,5 %).

Україна впродовж щонайменше п'яти років перебуває у десятці найбільших країн-експортерів рослинних олій. Та станом на 2021 р. країна посіла 5 місце у світі, серед експортерів рослинних олій, забезпечивши 5,73% світового експорту рослинних олій (рис. 5).

Для того щоб проаналізувати, чи має країна певні конкурентні переваги в експорті певної групи товарів у світі, розрахуємо індекс Беллі Баласси, який ще називають «коефіцієнтом виявлених відносних переваг». Інтерпретація результатів є досить простою, якщо індекс більше 1, країна має переваги, що означає – певну спеціалізацію у виробництві та експорті даного товару. Якщо значення менше 1 або дорівнює 0, то експорт являється недоцільним у порівнянні з іншими країнами [23].

Розрахунок проводився за формулою:

$$RCA_{ij} = (X_{ij} \div X_i) / (X_{aj} \div X_a) \quad (1)$$

де RCA_{ij} – коефіцієнт виявлених відносних переваг

X_{ij} – експорт визначеного товару із України

X_i – загальний експорт із України

X_{aj} – загальний експорт визначеного товару у світі

X_a – загальний світовий експорт.

В таблиці 7 наведені показники експорту рослинних олій, на основі яких було розраховано коефіцієнти відносних переваг для українських товарів у порівнянні з світовим ринком.

Таблиця 7. Розрахунок відносних переваг для експорту українських рослинних олій

Показники / рік	2017	2021
Загальний експорт, тис. дол. США		
Експорт України	43428391	65870276
Світовий експорт	17561440015	22112533133
Олія соняшникова		
Експорт України	4309046	6310573
Світовий експорт	11018013	17125558
Коефіцієнт відносних переваг експорту	158,1481934	123,7009621
Олія соєва		
Експорт України	125533	285777
Світовий експорт	9086092	17032044
Коефіцієнт відносних переваг експорту	5,586851955	5,632607848
Олія ріпакова		
Експорт України	51561	173065
Світовий експорт	6312932	12110712
Коефіцієнт відносних переваг експорту	3,302756878	4,797208381
Олія кукурудзяна		
Експорт України	7679	11186
Світовий експорт	1082525	923904
Коефіцієнт відносних переваг експорту	2,868488533	4,064405039
Олія пальмова		
Експорт України	9915	3242
Світовий експорт	33622418	49217510
Коефіцієнт відносних переваг експорту	0,119247741	0,022112731
Олія лляна		
Експорт України	7412	1237
Світовий експорт	238662	336285
Коефіцієнт відносних переваг експорту	12,5585217	1,234841501
Олія кокосова		
Експорт України	867	927
Світовий експорт	7348653	7483126
Коефіцієнт відносних переваг експорту	0,047708718	0,04158586
Олія арахісова		
Експорт України	3	15
Світовий експорт	314689	750536
Коефіцієнт відносних переваг експорту	0,003855015	0,006709169
Олія кунжутна		
Експорт України	80	191
Світовий експорт	259928	363380
Коефіцієнт відносних переваг експорту	0,12445814	0,176449877
Олія оливкова		
Експорт України	16	94
Світовий експорт	8369685	8748491
Коефіцієнт відносних переваг експорту	0,000773032	0,00360698

Експорт соняшникової олії з України має величезні переваги (123,7) і перспективи серед інших країн. Україна також має переваги на світовому ринку експорту соєвої олії (5,63), ріпакової олії (4,79), олії кукурудзяної (4,06) та лляної олії (1,23). У 2017 р. Україна мала більше переваг в експорті лляної олії (12,5), зменшення переваг відбулося через низький рівень врожайності льону у 2018 р., що призвело до значних скорочень посівних площ у наступних роках [24].

Споживання олії соняшникової у світі щорічно зростає. Для українських експортерів ринок соняшникової олії є дуже перспективним, які забезпечили майже 37% світового експорту соняшникової олії. Україна на протязі останніх 10 років міцно закріпила свою позицію лідера та посіла 1 місце в світовому експорті соняшникової олії. Її конкурентами на даному ринку є Російська Федерація (18,1% світового експорту соняшникової олії), Туреччина (5,5%), Нідерланди (5,0%), Болгарія (4,6%), Аргентина (4,5%) Угорщина (4,1%), Франція (3,0%), Іспанія (1,9%), Німеччина (1,6%), які також нарощують експорт до інших країн. Обсяг експорту української олії у 2021 році склав 5,2 млрд. тонн. З 2017 по 2021 рр. експорт української соняшникової олії збільшився на 201527 тис. дол. США, або на 46%. Середня ціна експортованої олії у 2021 р. становила 1223 дол. США/т, що на 448 дол. США/т більше ніж у 2017 р. (775 дол. США/т).

У 2021 р. української соняшникової олії було експортовано у 133 країни світу, що на 11 країн більше ніж у 2019 р.. У порівнянні з 2017 р. у 2021 р. Україна збільшила експорт до основних її країн-імпортерів, як Індії на 317025 тис. дол. США (20%), Китаю на 484923 тис. дол. США (106%), Нідерландів на 316828 тис. дол. США (92%), Іспанії на 7944 тис. дол. США (2%), Італії на 60106 тис. дол. США (23%), Іраку на 229260 тис. дол. США (270%), Франції на 120168 тис. дол. США (138%) [19].

Станом на 2021 р. Україна посіла 11 місце у світі серед експортерів соєвої олії, забезпечила 1,68% світового її експорту. Її конкурентами на даному ринку є Аргентина - 40,68% світового експорту соєвої олії, Бразилія -

11,84%, США - 5,32%, Нідерланди - 3,88%, Парагвай - 3,65%, Іспанія - 3,58%, Непал - 3,50%, Болівія - 3,35%, Туреччина - 2,01%. За 2017-2021 обсяг українського експорту соєвої олії зріс на 43% та досяг у 2021 році 239679 тонн. За цей же період експорт української соєвої олії в грошовому еквіваленті збільшився на 160244 тис. дол. США, або на 127%. Середня ціна експортованої соєвої олії у 2021 р. становила 1192 дол. США/т, що на 439 дол. США/т більше ніж у 2017 р. (753 дол. США/т).

У 2021 р. української соєвої олії було експортовано у 32 країни світу, що на 7 країн більше ніж у 2020 р. За 2017 - 2021 рр. Україна збільшила експорт до основних її країн-імпортерів, Польщі на 144173 тис. дол. США (майже в 4 рази), Ізраїлю на 6465 тис. дол. США (у 16 раз), Непалу на 3466 тис. дол. США (у 8,4 рази), Словаччини 2922 тис. дол. США (майже в 12 раз). А до Китаю та Литви експорт даного товару незначно зменшився. В останні три роки новими країнами-імпортерами української соєвої олії є Німеччина, Ліван, Болгарія, Австрія, Естонія, Грузія, Литва, Молдова [19].

Станом на 2021 р. Україна посіла 14 місце у світі серед експортерів ріпакової олії, яка забезпечила 1,43% світового її експорту. Світовими країнами-експортерами даного товару є Канада, Німеччина, Франція, Нідерланди, Бельгія, ОАЕ, Чехія, Данія, США. За 2017-2021 обсяг експорту ріпакової олії зріс у 2 рази та досяг у 2021 році 139772 тонни. За цей же період експорт даного товару в грошовому еквіваленті збільшився на 121504 тис. дол. США, або на 235%.

Середня ціна української експортованої ріпакової олії у 2021 р. становила 1238 дол. США/т, що на 437 дол. США/т більше ніж у 2017 р. (801 дол. США/т). У 2021 р. Україна експортувала ріпакової олії у 14 країн світу. За 2017 - 2021 рр. Україна збільшила експорт ріпакової олії до основних її країн-імпортерів, Польщі на 42033 тис. дол. США (майже в 3 рази), Нідерландів на 37791 тис. дол. США (у 3 рази), К Китаю на 19694 тис. дол. США (у 5 раз). В 2020-2021 рр. також стала експортувати до Індії, Туреччини, Австрії, Естонії, Вірменії [19].

У 2021 році Україна входить в десятку лідерів з експорту олії кукурудзяної й посіла 7 місце в рейтингу країн-експортерів та забезпечила 3,1% світового експорту олії кукурудзяної, після США (37,3% світового експорту олії кукурудзяної), Бразилії (15,2%), Аргентини (9,2%), Туреччини (8,8%), Угорщини (7,5%), Канади (4,01%). Обсяг експорту у 2021 році склав 8749 тонн. З 2017 по 2021 рр. український експорт олії кукурудзяної збільшився на 3651 тис. дол. США, майже на 50%. Ціна експортованої олії у 2021 р. становила 1258 дол. США/т, що на 401 дол. США/т більше ніж у 2017 р. (857 дол. США/т).

У 2021 р. української олії кукурудзяної було експортовано у 6 країн світу, що на 2 країни більше ніж у 2017 р. Основними країнами-імпортерами є Туреччина, Австрія, Кіпр. У 2021 р. до них доєднались Саудівська Аравія, ОАЄ, Вірменія [19].

В Україні кукурудзяна олія не користується популярністю, як, наприклад соняшникова. Але, це дуже цінний та поживний продукт, який набагато корисніший за ті олії, якими ми звикли користуватися. Кукурудзяною олією можна заправляти салати, використовувати для смаження, а її корисні властивості застосовуються в народній медицині і косметології. Олія, що виготовляється з насіння кукурудзи, відноситься до кращих сортів рослинних олій [25].

У 2021 році Україна посіла 13 місце в рейтингу країн-експортерів лляної олії та забезпечила 1,2% світового її експорту. Основними її конкурентами є Бельгія, Казахстан, Німеччина, Нідерланди, США, Канада, Австрія, Іспанія, Польща, Франція, Італія. Обсяг експорту даного товару значно скоротився, так у 2017 р. склав 6019 тонн, а у 2021р. 572 тони. З 2017 по 2021 рр. український експорт лляної олії зменшився на 3295 тис. дол. США, майже у 4 рази.

Ціна експортованої української лляної олії у 2021 р. становила 1997 дол. США/т, що на 1260 дол. США/т більше ніж у 2017 р. (737 дол. США/т). А ось наприклад, ціна на даний товар в Італії в 2021 році склала 6731 дол. США/т ,

Австрії - 4952 дол. США/т, США – 3652 дол. США/т, Нідерландах - 2954 дол. США/т. У 2021 р. української олії лляної було експортовано у 17 країн світу. Основними країнами-імпортерами української лляної олії є Німеччина, Польща, Естонія, Чехія, Республіка Молдови. З 2017 по 2021 рр. Україна значно скоротила експорт олії лляної до Китаю, Литви, Латвії, Ізраїлю [19].

Це було пов'язано з тим, що валовий збір насіння льону скоротився з 45,5 тис. тонн у 2017 р. до 31 тис. т у 2018 р., а у 2019 році до 24,4 тис. т. Незначний валовий збір та відносно висока ціна насіння льону на внутрішньому ринку змусили головного переробника олійної — ПрАТ «Ніжинський жиркомбінат» віддати перевагу саме соняшнику. Зниження внутрішнього попиту з боку переробників зумовило зменшення посівних площ та деградацію культури вирощування льону, що привело до падіння експорту лляної олії. Для збереження даної галузі та стимулювання виробництва льону олійного необхідно: зняття експортного мита, удосконалення ДСТУ 4967:2008, розширення класифікатора ТН ЗЕД позицією «харчове насіння льону», підтримання вітчизняної селекції, залучення зарубіжного досвіду [24].

Україна, як один із провідних експортерів рослинних олій має практично незрівнянний сільськогосподарський виробничий потенціал, прогнози розвитку українського ринку рослинних олій були багатообіцяючими у 2022 р.. Олійна галузь України є експортоорієнтованою, але війна внесла значні зміни у функціонування даної галузі. Блокування портів, а також зменшення посівних територій призвели до значних змін. На експорт завжди йшло більше ніж 90 % соняшникової олії і майже 97 % експортувалося морським шляхом [26]. Світовий ринок рослинних олій, на сьогоднішній день, залишається під тиском низького попиту, оскільки відбувається різке подорожчання енергоносіїв доходи покупців падають, і вони змушені все більше економити. Спочатку COVID-19, а зараз війна в Україні призвели до зміни логістичних ланцюгів та зростання цін на нафту й продовольство, а зниження доходів населення викликає рецесію світової економіки, внаслідок чого падають ціни на товари. Як приклад, то ціни на

пальмову олію після зростання до 1500-1600 дол./т впали до 770 дол./т, а зараз складають 875 дол./т, проте попит не збільшується [22].

Невід'ємною складовою сільськогосподарської політики залишається активна державна підтримка власного сільського господарства. Останніми роками в Україні поступово займаються реформуванням аграрного комплексу, для його подальшого розвитку. Серед ключових документів, що визначають програмні засади аграрної політики в Україні, є Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року, розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. «Про схвалення Концепції розвитку сільських територій», розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2019 р. «Про схвалення Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року».

Також у 2019 р. Кабінет Міністрів України схвалив Стратегію розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 р.. Основною метою даної стратегії було визначено забезпечення активної присутності України на світовому ринку продовольства, зважаючи на зростання зовнішнього попиту та наявність нереалізованого експортного потенціалу галузі за умови неодмінного дотримання вимог щодо забезпечення продовольчої безпеки країни. Серед цілей стратегії можна виділити наступні [27]:

- сприяння підвищенню конкурентоспроможності продукції та розширення товарних позицій експорту;
- розширення ринків збуту, підтримка та розвиток існуючих ринків;
- просування української продукції, як бренду та інформаційно-аналітичне забезпечення експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості.
- збільшення експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості протягом строку реалізації Стратегії на 17%.

Для підвищення рівня конкурентоспроможності українського виробництва рослинних олій в країні необхідно зосередитися увагу на виконанні наступних заходів, а саме [27, 28]:

- ✓ вдосконалити механізми управління та економічні інститути;
- ✓ вирішити питання деградації сільськогосподарських земель;
- ✓ вплинути на проблему низького рівня енергозбереження олійно-жирового виробництва;
- ✓ активно сприяти інноваційній діяльності підприємств;
- ✓ розвивати логістичну систему.

Удосконалення економічних інститутів та механізмів управління можливо завдяки виконанню наступних дій:

- удосконалення санітарних та фітосанітарних заходів для більшої безпечності продукції;
- модернізація правових та організаційних умов для здійснення міжнародної торгівлі рослинними оліями;
- забезпечення відповідності українських рослинних олій вимогам якості ЄС;
- гармонізація внутрішнього законодавства з європейськими вимогами та стандартами;
- формування іміджу України як надійного постачальника високоякісних рослинних олій.

Недостатній рівень використання агоресурсного потенціалу України обмежується рядом факторів, головними з яких є неоптимальні умови природного вологозабезпечення, які постійно погіршуються у зв'язку з глобальними змінами клімату і призводять до деградації ґрунтів. Деградація сільськогосподарських земель прямо впливає на подальшу врожайність олійних культур, що становить значну небезпеку для виробництва рослинних олій. Схвалена у 2019 р. Стратегія зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року, спрямована на відновлення потенціалу зрошувальних та дренажних систем з ціллю подальшого нарощування площ поливу та водорегулювання як

основи досягнення максимального рівня ефективності та екологічної безпеки для сільськогосподарського виробництва [29]. Для покращення стану ґрунтів окрім водорегулювання, потрібно також [28]:

- здійснювати контроль за використанням та охороною земель;
- запровадження сучасних систем живлення, відновлення та розвиток комплексних систем меліорації;
- проведення моніторингу та агрохімічної паспортизації, консервації малопродуктивних і техногенно забруднених земель;
- створення і освоєння інноваційних технологій підвищення родючості сільськогосподарських угідь, очищення та кондиціонування дренажних і стічних вод, детоксикація забруднених ґрунтів, що забезпечують екологічну безпеку і збереження природного середовища.

Одним із ключових напрямів підвищення конкурентоспроможності рослинних олій на світовому ринку є ефективне використання паливно-енергетичних ресурсів у олійно-жировій промисловості. Підприємства олійно-жирової галузі знаходяться на перших місцях за споживанням паливно-енергетичних ресурсів у харчовій і переробній промисловості. Витрати на енергоспоживання є складовою собівартості рослинних олій, що значно впливає на формування їхньої ціни, а значить на конкурентоспроможність. Отже, важливим завданням для підприємств олійно-жирового комплексу є впровадження енергозберігаючих заходів. Це можливо реалізувати шляхом [31]:

- переглянути законодавчу базу з енергозбереження, визначити організаційно-технічні завдання. При внесенні цих змін буде досягнута значна економія паливно-енергетичних ресурсів;
- використання саморегулюючих електричних кабелів;
- впровадження енергозберігаючих технологій, нового обладнання та матеріалів, заміна морально і фізично застарілих парових котлів; котельне допоміжне обладнання; модернізація обладнання з акцентом на максимізацію паливно-енергетичної ефективності.

➤ використання нетрадиційних відновлюваних джерел енергії. Олійно-жирові підприємства мають попередній досвід використання біомаси, зокрема лушпиння соняшнику, для виробництва пари і використання в якості теплової енергії. Також можна використовувати альтернативні джерела енергії, такі як енергія сонця та вітру.

Дотримання вище перерахованих заходів дозволить зменшити площі деградованих ґрунтів, удосконалити систему державної підтримки вирощування олійних культур, наблизити національне виробництво рослинних олій до європейських стандартів, а також зменшити обсяг споживання традиційних енергоресурсів. Загалом це дасть змогу створити сприятливі умови для підвищення конкурентоспроможності рослинних олій вітчизняного виробництва на світових ринках.

Подальший розвиток логістичної системи для експорту продукції олійно-жирового комплексу, є ключовим фактором для присутності української продукції на світових ринках. До 2022 р. переважна частина рослинних олій транспортувалася морськими шляхами. Через бойові дії на приморських територіях робота українських портів була призупинена, відповідно в аграріїв не було можливості певний час експортувати продукцію морем. Тому виникла потреба в створенні додаткових шляхів вивезення рослинних олій з України. Зокрема, Україна підписала з Польщею меморандум про будівництво трубопроводу для транспортування рослинних олій. Попередньо планується розміщення трубопроводу з району Ягодина (Волинська область) до міста Гданськ, трубопровід матиме довжину – 600 км, що створить додаткові можливості для експорту 2 млн т. рослинної олії на рік [30].

Але вже наприкінці 2022 року Україна експортувала різних олій та жирів на 3652 млрд дол. США, що на 11% поступається відповідному показнику 2021 р, зокрема соняшникової олії – на 3361 млрд дол. США, а це на 422 млн дол. США менше, ніж за такий же період торік. При цьому збільшився експорт до країн ЄС. Зокрема, Польща зайняла першу позицію, яка

придбала за вісім місяців 2022 року 14,5% українського експорту рослинних олій. На другій позиції з часткою 11,7% перемістилася Індія, яка протягом останніх шести років була основним покупцем українських олій та жирів. Наступні позиції займають Туреччина – 9,8%, Нідерланди – 8,1%, Італія – 5,4%, Болгарія – 4,9%, Іспанія – 4,7%, Румунія – 4,5%. Сукупно ці країни придбали 64% експорту українських рослинних олій та жирів [33].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Аналізуючи світовий ринок рослинних олій, можна стверджувати, що Україна входить до десятки основних країн-експортерів рослинних олій і при цьому має значний потенціал нарощування експорту. Крім того, дана галузь є експортоорієнтованою. Україна за обсягами експорту рослинних олій у 2021р. посідає п'яту позицію. Зважаючи на високий попит на рослинні олії відбувається поступове розширення посівних площ олійних культур, де загалом олійні культури за період 2000–2021 рр. збільшили посівну площу у 3 рази. Основними видами продукції, яка експортується на зовнішні ринки є олія соняшникова, олія соєва та ріпакова. Основними країнами-імпортерами олійних культур України є країни Азії та ЄС, частка яких за останні п'ять років дещо зменшилась. Протягом аналізованого періоду сальдо зовнішньої торгівлі рослинними оліями України є позитивним, крім 2018 р., коли обсяги експорту зменшились, що було пов'язано із нестабільною економічною ситуацією як в Україні, так і світі, а також із врожайністю олійних культур. Світовий ринок рослинних олій є одним із найбільш динамічних і розвинутих. Ріст світового населення спонукає країни світу збільшувати виробництво та експорт рослинних олій. Зростання виробництва біоетанолу та біодизеля може бути спричинено високою пропозицією рослинних олій, зокрема пальмової, на світовому ринку, що, в свою чергу, сприяло встановленню конкурентних цін на енергетичному світовому ринку. У перспективі Україні варто диверсифікувати виробництво рослинних олій і збільшувати обсяги експорту соєвої, ріпакової, кукурудзяної, лляної, конопляної, гарбузової, кунжутної олій, крім соняшnikової, яка нині домінує.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямі є дослідження щодо визначення основних трендів та перспектив розвитку міжнародної торгівлі органічними рослинними оліями.

Література

1. Кернасюк Ю. Глобальний ринок рослинних олій. Агробізнес сьогодні. 21 грудня, 2021. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/23883-hlobalnyi-rynok-roslunnykh-olii.html> (дата звернення: 09.01.2023).
2. Васильковська К. Тенденції та перспективи виробництва олійних культур в Україні й аналіз експорту олії. Агробізнес сьогодні. 19 лютого, 2021. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/20517-tendentsii-ta-perspektyvy-vyrobnytstva-oliinykh-kultur-v-ukraini-i-analiz-eksportu-olii.html> (дата звернення: 09.01.2023).
3. Горобчук А. Перспективи України на ринку соняшникової олії. Агробізнес сьогодні. 19 грудня, 2019. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/15955-perspektyvy-ukrainy-na-rynku-soniashnykovoii-olii.html> (дата звернення: 08.01.2023).
4. Шимкова М. Основні тенденції розвитку світового ринку рослинних олій. Огляд цін. 2019. №11(277). URL: <https://pricereview.com.ua/articles/%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96-%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83-%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3> (дата звернення: 06.01.2023).
5. Співак І. Світовий ринок соняшникової олії та місце України. Експертна платформа. 29.05.2019. URL: https://expla.bank.gov.ua/expla/news_0066.html (дата звернення: 05.01.2023).
6. Богданюк О.В., Кіча А.О. Оцінка стану виробництва соняшникової олії в Україні: основні тенденції та перспективи. Економіка і суспільство. Мукачівський державний університет. 2018. Вип. 19. С. 1388-1392.

7. Офіційний сайт World Trade Organization (WTO). 2022. URL: <https://stats.wto.org/> (дата звернення: 04.01.2023).
8. Mendoza A. Harmonized Commodity Description and Coding Systems (HS). UN Statistics Wiki. 2021. URL: <https://unstats.un.org/wiki/pages/viewpage.action?pageId=87426301> (дата звернення: 11.01.2023).
9. MacCarthy E. Harmonized System Nomenclature for the Classification of Goods (HS Codes). WEST. 2022. URL: <https://www.westpandi.com/publications/news/august-2022/harmonized-system-nomenclature-for-the-classificat/> (дата звернення: 09.01.2023).
10. Указ Президента України «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів» від 17.05.2002, № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466/2002#Text> (дата звернення: 09.01.2023).
11. Кириєвський О. Зміни у сфері ЗЕД: від валютних обмежень до зміни процесу декларування товару. LIGA ZAKON. 22.10.2022. URL: https://buh.ligazakon.net/aktualno/12777_zmni-u-sfer-zed-pd-chas-vyni-vd-valyutnikh-obmezhen-do-zmni-protse-su-deklaruvannya-tovarv (дата звернення: 05.01.2023).
12. Закон України «Про Митний тариф України» (Відомості Верховної Ради (ВВР), від 4.06.2020 р. № 674-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/674%D0%B0-20#n319> (дата звернення: 05.01.2023).
13. Коды УКТ ЗЕД (редакция 2017 р.). Дебет-Кредит. Сервіси для бухгалтера. 2022. URL: <https://services.dtkr.ua/classifiers/zed> (дата звернення: 09.01.2023).
14. Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності. Державна служба статистики України. URL: http://ukrstat.gov.ua/klasf/nac_kls/op_ukzed_2016.htm (дата звернення: 10.01.2023).
15. Oilseeds: World Markets and Trade. Foreign Agricultural Service/ USDA. 2022. December. 39 p., с. Р. 11. URL: <https://www.fas.usda.gov/data/oilseeds-world-markets-and-trade> (дата звернення: 11.01.2023).

16. Oilseeds: World Markets and Trade. Foreign Agricultural Service/USDA. 2021. November. 39 p., P. 11. URL: <https://usda.library.cornell.edu/concern/publications/tx31qh68h?locale=en&page=2#release-items> (дата звернення: 11.01.2023).

17. Прогноз світового виробництва соєвої олії у 2022/23 МР знову підвищено. UkrAgroConsult. 21.09.2022. URL: <https://ukragroconsult.com/news/prognoz-svitovogo-vyrobnyctva-soyevoyi-oliyi-u-2022-23-mr-znovu-pidvyshheni/> (дата звернення: 10.01.2023).

18. Global Soybean Oil Market Outlook. Market Reports. Historical and Forecast Market Analysis. EMR. 2022. URL: <https://www.expertmarketresearch.com/reports/soybean-oil-market> (дата звернення: 08.01.2023).

19. Trade map – international trade statistics. Trade statistics for international business development. International Trade Centre. 2022. URL: https://www.trademap.org/Country_SelProduct_TS.aspx?nvpm=5%7c%7c%7c%7c%7c15%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1 (дата звернення: 05.01.2023).

20. Офіційний сайт Державної служби статистики України. 2022. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 09.01.2023).

21. Офіційний сайт Світового банку. 2022. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2021&start=1960&view=chart> (дата звернення: 09.01.2023).

22. Світовий ринок рослинних олій залишається під тиском низького попиту. UkrAgroConsult. 27.10.2022. URL: <https://ukragroconsult.com/news/svitovyj-rynok-roslynnyh-olij-zalyshayetsya-pid-tyskom-nyzkoogo-popytu/> (дата звернення: 05.01.2023).

23. Balassa Bela Trade Liberalization and Revealed Comparative Advantage. Manchester School of Economic and Social Studies. 1965. № 33. P. 99-123.

24. Шкурко М. Думка: Україна випадає зі світового ринку льону через скорочення виробництва. AgroPortal. 25.10.2018. URL: <https://agroportal.ua/news/rastenievodstvo/mnenie-ukraina-vypadaet-iz-mirovogo-rynka-lna-izza-sokrashcheniya-proizvodstva> (дата звернення: 05.01.2023).

25. Користь та шкода кукурудзяної олії для організму людини. Yizhainfo. 18.08.2022. URL: <https://www.yizhainfo.pp.ua/korist-ta-shkoda->

kukurudzyano%D1%97-oli%D1%97-dlya-organizmu-lyudini/ (дата звернення: 05.01.2023).

26. Яким буде український ринок соняшнику та олії у новому сезоні — прогнози аналітиків. Elevatorist.com. Головний елеваторний сайт країни. 16.09.2022. URL: <https://elevatorist.com/blog/read/812-yakim-bude-ukrayinskiy-rinok-sonyashniku-ta-oliyi-u-novomu-sezoni--prognози-analitikov> (дата звернення: 09.01.2023).

27. Про схвалення Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року. КМУ. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 06.01.2023).

28. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року. КМУ. 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-%D1%80#Text> (дата звернення: 06.01.2023).

29. Про схвалення Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року. КМУ. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 08.01.2022).

30. Стали відомі технічні характеристики трубопроводу для транспортування рослинної олії до Польщі. Latifundist Media. 2022. URL: <https://latifundist.com/novosti/59858-stali-vidomi-tehnichni-harakteristiki-truboprovodu-dlya-transportuvannya-roslinnoyi-oliyi-do-polshchi> (дата звернення: 07.01.2023).

31. Звіт про науково-дослідну роботу «Провести дослідження енерговикористання первинних та альтернативних енергоносіїв в процесах перероблення олій та розробити типові науково-технічні і економічні рекомендації що до ефективного і раціонального використання енергоносіїв». Національна академія аграрних наук України. Український науково-дослідний інститут олій та жирів. НААН. Харків. 2010. URL: <http://library.nuft.edu.ua/ebook/file/zvit10.pdf> (дата звернення: 08.01.2023).

32. Найбільший світовий покупець рослинних олій знизив мита на імпорт. Elevatorist.com. Головний елеваторний сайт країни. 19.10.2022. URL: <https://elevatorist.com/novosti/13636-krupneyshiy-mirovoy-pokupatel-rastitelnuyih-masel-snizil-poshliniy-na-import> (дата звернення: 09.01.2023).

33. Активний експорт рослинних олій з України сприяє відновленню цін. Agravery.com. 11.11.2022. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/aktivnij-eksport-roslinnih-olij-z-ukraini-spriae-vidnovlennu-cin> (дата звернення: 11.01.2023).

References

1. Kernasiuk, Yu. (2021), "Global market of vegetable oils", Ahrobiznes s'ohodni, available at: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/23883-hlobalnyi-rynok-roslunnykh-olii.html> (Accessed 09.01.2023).
2. Vasyl'kovs'ka, K. (2021), "Trends and prospects of production of oil crops in Ukraine and analysis of oil export", Ahrobiznes s'ohodni, available at: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/20517-tendentsii-ta-perspektyvy-vyrobnytstva-oliinykh-kultur-v-ukraini-i-analiz-eksportu-olii.html> (Accessed 09.01.2023).
3. Horobchuk, A. (2019), "Prospects of Ukraine on the sunflower oil market", Ahrobiznes s'ohodni, available at: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/15955-perspektyvy-ukrainy-na-rynku-soniashnykovoi-olii.html> (Accessed 08.01.2023).
4. Shymkova, M. (2019), "The main trends in the development of the world market of vegetable oils", Ohliad tsin, vol. 11(277), available at: <https://pricereview.com.ua/articles/%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96-%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83-%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3> (Accessed 06.01.2023).
5. Spivak, I. (2019), Ekspertna platforma, "The world market of sunflower oil and the place of Ukraine", available at: https://expla.bank.gov.ua/expla/news_0066.html (Accessed 05.01.2023).
6. Bohdaniuk, O.V. and Kicha, A.O. (2018), "Assessment of the state of sunflower oil production in Ukraine: main trends and prospects", Ekonomika i suspil'stvo. Mukachivs'kyj derzhavnyj universytet, vol. 19, pp. 1388-1392.

7. World Trade Organization (2022), available at: <https://stats.wto.org/> (Accessed 04.01.2023).

8. Mendoza, A. (2021), “Harmonized Commodity Description and Coding Systems (HS)”, UN Statistics Wiki, available at: <https://unstats.un.org/wiki/pages/viewpage.action?pageId=87426301> (Accessed 11.01.2023).

9. MacCarthy, E. (2022), “Harmonized System Nomenclature for the Classification of Goods (HS Codes)”, WEST, available at: <https://www.westpandi.com/publications/news/august-2022/harmonized-system-nomenclature-for-the-classificat/> (Accessed 09.01.2023).

10. President of Ukraine (2002), Decree “On the accession of Ukraine to the International Convention on the Harmonized System of Description and Coding of Goods”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466/2002#Text> (Accessed 09.01.2023).

11. Kyryievs'kyj, O. (2022), “Changes in the field of foreign exchange: from currency restrictions to changes in the product declaration process”, LIGA ZAKON, available at: https://buh.ligazakon.net/aktualno/12777_zmni-u-sfer-zed-pd-chas-vyni-vd-valyutnykh-obmezhen-do-zmni-protsehu-deklaruvannya-tovarv (Accessed 05.01.2023).

12. Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine “About the Customs Tariff of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/674%D0%B0-20#n319> (Accessed 05.01.2023).

13. Debet-Kredyt (2022), “Codes of UCT ZED (edition of 2017)”, available at: <https://services.dtki.ua/classifiers/zed> (Accessed 09.01.2023).

14. State Statistics Service of Ukraine (2016), “Ukrainian classification of goods of foreign economic activity”, available at: http://ukrstat.gov.ua/klasf/nac_kls/op_ukzed_2016.htm (Accessed 10.01.2023).

15. USDA (2022), “Oilseeds: World Markets and Trade. Foreign Agricultural Service”, available at: <https://www.fas.usda.gov/data/oilseeds-world-markets-and-trade> (Accessed 11.01.2023).

16. USDA (2021), “Oilseeds: World Markets and Trade. Foreign Agricultural Service”, available at: <https://usda.library.cornell.edu/concern/publications/tx31qh68h?locale=en&page=2#release-items> (Accessed 11.01.2023).

17. UkrAgroConsult (2022), “The forecast of the world production of soybean oil in 2022/23 MR has been raised again”, available at: <https://ukragroconsult.com/news/prognoz-svitovogo-vyrobnychtva-soyevoyi-oliyi-u-2022-23-mr-znovu-pidvyshheni/> (Accessed 10.01.2023).
18. EMR (2022), “Global Soybean Oil Market Outlook. Market Reports. Historical and Forecast Market Analysis”, available at: <https://www.expertmarketresearch.com/reports/soybean-oil-market> (Accessed 08.01.2023).
19. International Trade Centre (2022), “Trade map – international trade statistics. Trade statistics for international business development”, available at: https://www.trademap.org/Country_SelProduct_TS.aspx?nvpm=5%7c%7c%7c%7c%7c15%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1 (Accessed 05.01.2023).
20. State Statistics Service of Ukraine (2022), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 09.01.2023).
21. World Bank (2022), available at: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2021&start=1960&view=chart> (Accessed 09.01.2023).
22. UkrAgroConsult (2022), “The global vegetable oil market remains under pressure from low demand”, available at: <https://ukragroconsult.com/news/svitovyj-rynok-roslynnyh-olij-zalysheyetsya-pid-tyskom-nyzkogo-popytu/> (Accessed 05.01.2023).
23. Balassa, B. (1965), “Trade Liberalization and Revealed Comparative Advantage”, Manchester School of Economic and Social Studies, vol. 33, pp. 99-123.
24. Shkurko, M. (2018), “Opinion: Ukraine is falling out of the world flax market due to a reduction in production”, AgroPortal, <https://agroportal.ua/news/rastenievodstvo/mnenie-ukraina-vypadaet-iz-mirovogo-rynka-lna-izza-sokrashcheniya-proizvodstva> (Accessed 05.01.2023).
25. Yizhainfo (2022), “The benefits and harms of corn oil for the human body”, available at: <https://www.yizhainfo.pp.ua/korist-ta-shkoda-kukurudzyano%D1%97-oli%D1%97-dlya-organizmu-lyudini/> (Accessed 05.01.2023).
26. Elevatorist.com (2022), “What will the Ukrainian sunflower and oil market be like in the new season — analysts' forecasts”, available at:

<https://elevatorist.com/blog/read/812-yakim-bude-ukrayinskiy-rinok-sonyashniku-ta-oliyi-u-novomu-sezoni--prognozi-analitikiv> (Accessed 09.01.2023).

27. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019), “On the approval of the Strategy for the development of exports of agricultural products, food and processing industry of Ukraine for the period until 2026”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2019-%D1%80#Text> (Accessed 06.01.2023).

28. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), “Concept of the State target program for the development of the agrarian sector of the economy for the period until 2022”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-%D1%80#Text> (Accessed 06.01.2023).

29. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019), Resolution “On the approval of the Irrigation and Drainage Strategy in Ukraine for the period up to 2030”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D1%80#Text> (Accessed 08.01.2022).

30. Latifundist Media (2022), “The technical characteristics of the pipeline for transporting vegetable oil to Poland became known”, available at: <https://latifundist.com/novosti/59858-stali-vidomi-tehnichni-harakteristiki-truboprovodu-dlya-transportuvannya-roslinnoyi-oliyi-do-polshchi> (Accessed 07.01.2023).

31. Ukrainian Research Institute of Oils and Fats NAAS (2010), “Report on the research work "To conduct a study of the energy use of primary and alternative energy sources in oil processing processes and to develop typical scientific, technical and economic recommendations for the effective and rational use of energy sources"”, available at: <http://library.nuft.edu.ua/ebook/file/zvit10.pdf> (Accessed 08.01.2023).

32. Elevatorist.com (2022), “The world's largest buyer of vegetable oils reduced import duties”, available at: <https://elevatorist.com/novosti/13636-krupneyshiy-mirovoy-pokupatel-rastitelnyih-masel-snizil-poshlinyi-na-import> (Accessed 09.01.2023).

33. Agravery.com (2022), “Active export of vegetable oils from Ukraine contributes to the recovery of prices”, available at: <https://agravery.com/uk/posts/show/aktivnij-eksport-roslinnih-olij-z-ukraini-spriae-vidnovlennu-cin> (Accessed 11.01.2023).

Стаття надійшла до редакції 11.01.2023 р.